

**VERSLAGEN EN MEDEDELINGEN
VAN DE VEREENIGING
TOT BEOEFENING VAN
OVERIJSSELSCH REGT EN
GESCHIEDENIS**

90e STUK 1975

UITGEVERIJ WAANDERS, ZWOLLE 1976
VORG, Verslagen en mededelingen 90 (1975)

Redactie:

Secretariaat: Drs. F. C. Berkenvelder, Stadsarchivaris Zwolle,
Voorstraat 26, Zwolle.

Uitgave:

Uitgeverij Waanders te Zwolle.

Administratie:

Uitgeverij Waanders, postbus 1129, Zwolle.
Leden van de vereniging ontvangen het tijdschrift gratis.
Abonnementsprijs niet leden f 22,50 per jaar.
Losse nummers f 27,50.

Druk:

Drukkerij Waanders b.v., Zwolle.

VEREENIGING TOT BEOEFENING VAN
OVERIJSSELSCH REGT EN GESCHIEDENIS

Ereleden:

Dr. C. C. W. J. Hijzeler, Enschede
Mr. G. J. ter Kuile jr., Zwolle
G. J. Lugard jr., Deventer

Bestuur:

Dr. A. C. F. Koch te Deventer, voorzitter en bibliothecaris (1975)
Mr. A. N. Baron De Vos van Steenwijk te Doorwerth, vice-voorz. (1977)
J. C. H. de Groot te Zwolle, secretaris (1977)
B. Dubbe te Deventer, penningmeester (1975)
Drs. F. C. Berkenvelder te Hattem (1978)
Mr. E. D. Eijken te Zwolle (1978)
Dr. C. N. Fehrmann te Kampen (1975)
G. D. van der Heide te Schokland (1975)
Drs. A. L. Hulshoff te Enschede (1978)
D. Jordaan J. G. Hzn. te Haaksbergen (1976)
Mr. H. J. Steenbergen te Groenlo (1978)

De cijfers achter de namen zijn de jaren van aftreding.

Secretariaat: J. C. H. de Groot, Beukenallee 39-3, Zwolle.

De secretaris is belast met de correspondentie. Tevens kunnen zich bij hem nieuwe leden opgeven.

Financiën: B. Dubbe, Tesschenmacherstraat 56, Deventer.

De contributie kan voldaan worden door overmaking op de Amsterdam-Rotterdam Bank N.V. te Deventer. Het postgironummer van de bank is 803848.

Bibliotheek: Dr. A. C. F. Koch.

Correspondentie-adres: Stads- of Athenaeumbibliotheek, postbus 351 te Deventer.

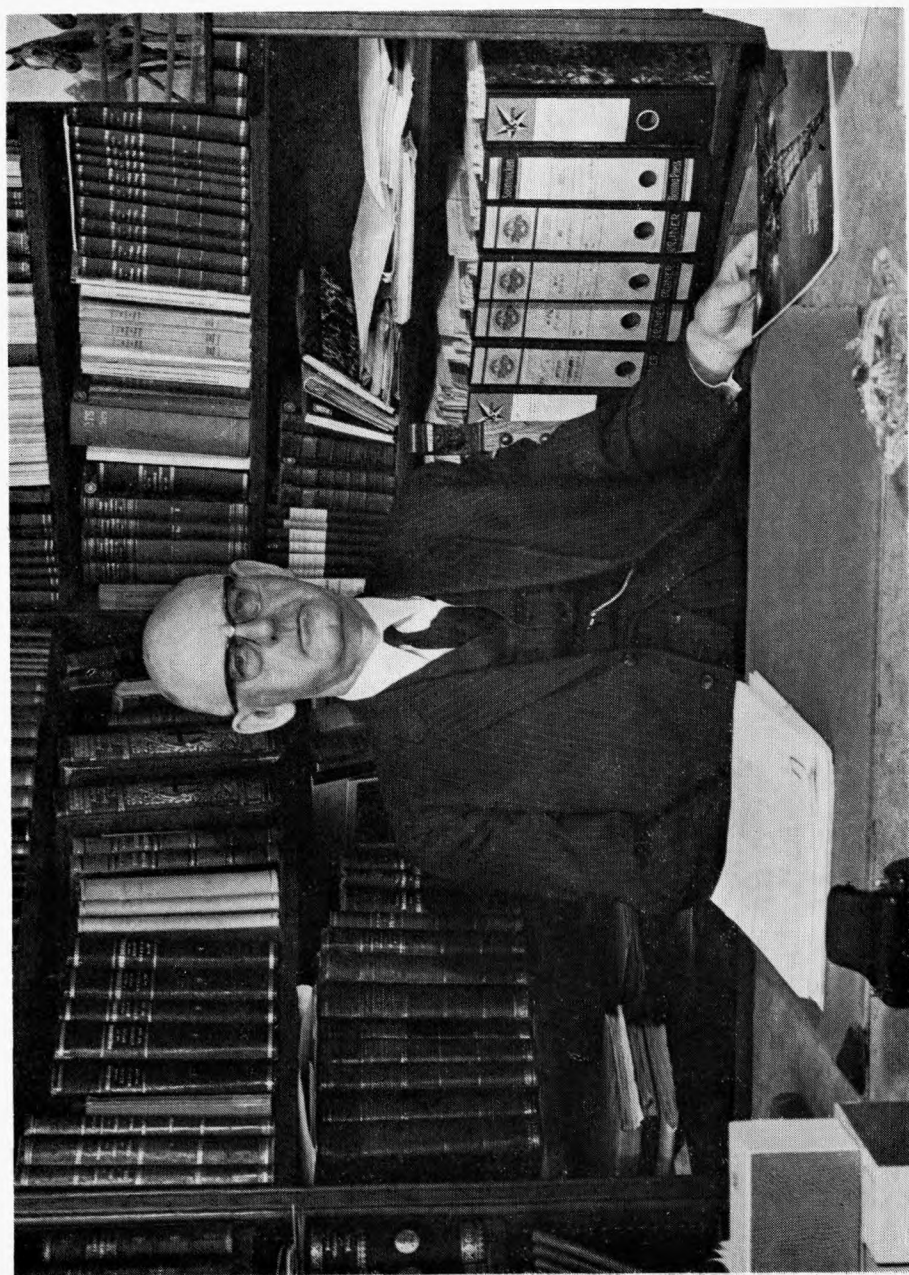
Redactiecommissie: Dr. A. C. F. Koch (voorzitter), drs. F. C. Berkenvelder (secretaris), dr. C. N. Fehrmann, J. C. H. de Groot.

Bijdragen voor het tijdschrift moeten de redactie vóór 1 maart worden toegezonden.

INHOUD

1. In memoriam Gijsbert Johan ter Kuile, door Prof. Dr. E. H. ter Kuile, Mr. E. D. Eijken en Dr. A. C. F. Koch	1
2. Gevolgen van bodemdaling in vroegere eeuwen voor de waterhuishouding in West-Overijssel in het algemeen en in de omgeving van Hasselt in het bijzonder, door Ir. D. M. van der Schrier	5
3. De oude St. Stephanuskerk te Borne, geschiedenis van haar bouw en monumentale versiering, door Drs. Z. G. M. Kolks en P. Le Blanc	23
4. Oudere generaties van het geslacht Mulert, door Ds. J. W. Schaap	40
5. Opmerkingen over enkele latijnse opschriften op oude kerk- klokken in Overijssel, door Prof. Dr. G. J. M. Bartelink	85
6. De watermolen bij Haaksbergen, door W. E. ten Asbroek en J. Overbeeke	93
7. Wangedrag, schorsing en purgatie van de 17e eeuwse Vollen- hoofse burgemeester Thiman Coops, door Mr. W. Visscher	120
8. Het jachtgebied rond Huize Twickel, door H. A. Kleerebezem	135
9. Lijst van publikaties over Overijssel 1974, door J. C. H. de Groot	163
10. Jaarverslag van de vereniging 1974	179
11. Publicaties van de vereniging voorzover nog verkrijgbaar . .	183

IV

VORG, Verslagen en mededelingen 90 (1975)

IN MEMORIAM GIJSBERT JOHAN TER KUILE (1906 - 1975) ¹⁾

door PROF. DR. E. H. TER KUILE, MR. E. D. EIJKEN EN DR. A. C. F. KOCH

Als ik enige woorden wil wijden aan de persoon, aan de figuur van mijn gestorven broer, moet ik voorop stellen dat ik hem eigenlijk nooit goed heb leren kennen. Dit klinkt misschien nogal vreemd, maar zo vreemd is het niet. In een gezin van vier kinderen, zoals dat van mijn ouders, groeien die kinderen meestal meer naast elkaar op dan met elkaar. Voor zover zij op één en dezelfde school gaan, zitten zij in verschillende klassen, hebben zij elk een eigen vriendenkring en leven zij buitenshuis ieder in een eigen sfeer, en het zijn heel wat uren die zij buitenshuis doorbrengen. Naarmate zij ouder worden en het huis verlaten, worden de onderlinge banden steeds minder. In ieder geval, zo ging het bij ons en zo gaat het meestal.

Intussen, wij hadden wel ervaring in het omgaan met elkaar, en wij wisten heel goed hoe de ander in bepaalde omstandigheden reageerde. In een brief die ik zojuist ontving van professor Zaalberg in Leiden, een oude studievriend van Gijs, getuigde die van zijn sympathie voor die „tegelijk zachte en onverzettelijke man”. Ik sta volkomen achter deze woorden; zij kenmerken hem kort en bondig. Maar wanneer wij iets minder bondig mogen zijn, kan ik er nog wel iets aan toevoegen.

Wij, broers, en de schoonzusters op den duur, wisten óók dat als Gijs zijn mening gaf, het een welgefundeerde mening was; dat Gijs veeleer een vredestichter was dan een scherpslijper; dat je op zijn discretie onvoorwaardelijk kon bouwen.

Een eigenschap die een nauw contact steeds in de weg heeft gestaan, was zijn gesloten aard. Zijn persoonlijke gedachtenwereld hield hij voor zich, hij stond voorzover ik weet niemand toe daar binnen te dringen: zijn innerlijke leven hield hij in een scherm besloten. Dat is een eigen-

¹⁾ Dit is de enigszins gewijzigde tekst van de toespraken bij de teraardebestelling van mr. G. J. ter Kuile op de Kranenburg te Zwolle op zaterdag 1 november 1975.

schap die het contact beperkt tot het min of meer alledaagse, en dat heeft hem zijn levensgang niet gemakkelijk gemaakt. Het kan zijn dat hij in ongedwongen omgang met vrienden minder terughoudend was dan met ons, dat hij voor hén de deur wél eens op een kier zette, maar meer dan een kier kan het niet zijn geweest.

Ik meen te kunnen zeggen dat het denken van mijn broer sterk was gericht op realiteiten en dat hij weinig tot bespiegeling was geneigd. Maar ik weet dat vragen naar God en de Eeuwigheid hem niet onberoerd hebben gelaten.

De dood kwam in de vroege ochtend van deze woensdag (29 oktober) als een verlossing. Zij die hem met de uiterste toewijding hebben verzorgd en wij, zijn verwanten, hebben er volledig vrede mee. Toch is er bij de nabestaanden op de achtergrond een gevoel van onvoldaanheid: wij hadden zielsgraag méér toegang tot hem gehad en méér voor hem willen zijn dan zijn aard ons toestond.

E.H.t.K.

Van de rijksarchivaris Ter Kuile hebben wij in 1971 afscheid genomen: een memorabel gebeuren.

Echter als mens bleef hij nadien in de Sassenpoort nog onder ons, een dagelijkse trouwe bezoeker, een gewaardeerde extra-archieffmedewerker. Ook toen zijn gezondheid verslechterde bleef hij komen zolang dat maar enigszins mogelijk was. Op het laatst hebben wij hem daarbij nog wat mogen helpen. Daardoor konden ook de jongere personeelsleden hem leren kennen en waarderen.

Wat waarderen wij in hem?

Zijn volstrekte integriteit, zowel in persoonlijke als in wetenschappelijke zaken; zijn droge gevoel voor humor; zijn immense bescheidenheid, waarachter zijn grote kennis soms schuil dreigde te gaan; zijn onverstoorbare kalmte, opgewektheid en moed, ook toen hem duidelijk was hoe ziek hij was; zijn liefde voor de Sassenpoort, zijn ware tehuis, zonder welk hij zich het leven niet denken kon.

Slechts het paard kon in zijn gevoelsleven met de Sassenpoort concurreren. Altijd als ik een paard zie moet ik eraan denken hoeveel Ter Kuile van deze dieren hield. Met wat een plezier kon hij vertellen over zijn wederwaardigheden met deze beesten, zeer sensitieve, schuwe maar soms ook koppige en ondeugende dieren. Misschien vond hij iets van zichzelf in hen terug?

In het bijzonder hielden wij van zijn warme hart, dat altijd weer doorstraalde, hoe gesloten hij ook was ten aanzien van gevoelszaken.

In deze dingen is het, dat hij in ons voortleeft, ook nu hij ons als tastbare persoon heeft verlaten.

E.D.E.

Vijftien jaar lang— van 1954 tot en met 1969 — is Gijsbert Johan ter Kuile secretaris en spil geweest van de Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis, een vereniging met, zoals ik ergens lees, een zeker cachet en een belangrijke staat van dienst.

Dit cachet en deze staat van dienst heeft hij, om wie wij rouwen, in ruime mate mee helpen bepalen, en wel gedurende niet minder dan vijf en veertig jaren, als publicist, als bestuurslid, als secretaris, als erelid.

Hij trad hiermee in het spoor van de vader wiens voornamen hij droeg, de man die na 1910 gedurende bijna veertig jaren achtereenvolgens secretaris en voorzitter was geweest van „Overijsselsch Regt en Geschiedenis”.

Samen met zijn vader, de historicus, had de jonge Ter Kuile, amper twintig jaar oud, de genealogie samengesteld van de eigen familie. Hij was toen Leids student in de rechten, leerling van vooral De Blécourt.

Geprepareerd door zijn vader, verder gevormd door De Blécourt, is Ter Kuile met zijn eigen gaven geworden tot de gedegen rechtshistoricus en institutionalist van vooral de gewesten Overijssel en Drente.

Een combinatie van taaie volharding, eruditie, scherpzinnigheid, acribie, en behoedzaamheid in de oordeelvorming gaven hem een plaats in de rij van eminente rechtshistorici die Nederland in deze eeuw heeft voortgebracht, waarbij ik hem zie staan dicht bij De Blécourt en bij Van Iterson, dichter nog bij zijn tijdgenoot Fockema Andreae.

Het is hier niet de plaats de publicaties te noemen die zijn faam op dit gebied destijds voorgoed hebben gevestigd. Ze dateren van t.assen 1939 en 1944.

Opvallend is de enorme constante in zijn oeuvre; indrukwekkend is de grote boog, gespannen tussen zijn eerste Overijsselse oorkondenstudien uit het jaar 1931 en zijn opus magnum: het zesdelig Oorkondenboek van Overijssel, acht en dertig jaar later afgesloten in 1969.

Tóch maakte deze Overijsselse historicus allerm minst de indruk van een gedrevene. Maat houden moet zijn devies zijn geweest. Als goed wetenschapsman en Overijsselaar wist hij wat relativeren is. Zijn humor,

jongensachtig en tegelijk Angelsaksisch, in elk geval weldadig aandoend, bedekte een gevoeligheid die hij nimmer onvermengd liet bovendrijven. Zijn mening gaf hij bedachtzaam en — waar het personen betrof — niet dan na een diepe haal uit zijn sigaar, als hij die mening al gaf.

Hij was het prototype van de gentleman, door en door betrouwbaar en correct, als mens en als historicus, als bestuurslid en als secretaris van Overijsselsch Regt en Geschiedenis.

Dat *wás* hij.

Om zijn persoon zal hij ons oprecht dierbaar blijven: Gijsbert Johan ter Kuile.

A.C.F.K.

LIJST VAN PUBLICATIES VAN G. J. TER KUILE, VERSCHENEN TUSSEN 1971 EN 1976. ²⁾

1971

- 112 *Bespreking van: De stadsrekeningen van Deventer*, door G. M. De Meyer, dl. I (1394 - 1400). *Teksten en documenten uitgegeven door de afdeling Middeleeuwen van het Instituut van Geschiedenis (der Rijksuniversiteit Utrecht VII*.

Groningen 1970.

VM VORG 86 (1971) blzz. XLII-XLIV.

1972

- 113 *Bespreking van: De stadsrekeningen van Deventer*, door G. M. De Meyer, dl. II (1401 - 1410). *Ibidem IX*. Groningen 1971.

VM ORG 87 (1972) blzz. 167 - 170.

1973

- 114 *Bespreking van: De stadsrekeningen van Deventer*, door G. M. De Meyer, dl. III (1411 - 1415). *Ibidem XII*. Groningen 1973.

VM ORG 88 (1973) blz. 137-142.

1976

- 115 Het tweede diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim. VM OVR XIV nr. 2 (1975), ter perse.

²⁾ Dit is een vervolg op de literatuurlijst in 1971 verschenen in de brochure van B. H. Slicher van Bath en E. D. Eijken, *Gijsbert Johan ter Kuile; een biografie en overzicht van zijn geschriften aangeboden aan mr. G. J. ter Kuile ter gelegenheid van zijn aftreden als rijksarchivaris in de provincie Overijssel*, z.pl., z.j. Wij handhaven de aldaar gebruikte afkortingen.